

Husby-Ärlinghundra kyrka

Antikvarisk medverkan vid rengöring och avfärgning av fasaderna samt byte av rötskadade takspån, Husby-Ärlinghundra kyrka, Husby-Ärlinghundra socken, Sigtuna kommun, Uppland.

Rapport 2012:6

Lisa Sundström

Husby-Ärlinghundra kyrka

Antikvarisk medverkan vid rengöring och avfärgning av fasaderna samt byte av rötskadade takspån, Husby-Ärlinghundra kyrka, Husby-Ärlinghundra socken, Sigtuna kommun, Uppland.

Rapport 2012:6

Lisa Sundström

Rapporten finns i PDF-format på adressen
www.stockholmslansmuseum.se

© Stockholms läns museum
Produktion: Stockholms läns museum
Redaktionell bearbetning: Göran Werthwein
Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133
Nacka 2012

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	6
Administrativa uppgifter	6
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	6
Utförda åtgärder	7
<i>Tak</i>	7
<i>Fasader</i>	8
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	8
Övriga handlingar med relevans för ärendet	9

Sammanfattning av utförda åtgärder

Under år 2011 har fasaderna på Husby-Ärlinghundra kyrka rengjorts och avfärgats samt takets spån lagts om.

Administrativa uppgifter

Objekt: *Husby-Ärlinghundra kyrka*
Socken: *Husby-Ärlinghundra*
Kommun: *Sigtuna*
Landskap: *Uppland*
Arbetshandlingar: *Tillståndsansökan byte takspån 2009-10-12, Anbudsförfrågan byte av takspån, 2011-02-01 samt tillståndsansökan tvätt/ avfärgning fasader, 2009-10-26, anbudsförfrågan exteriör fasadrenovering av Husby-Ärlinghundra kyrka, 2011-02-11.*
Länsstyrelsens beslut: *433-09-71074, 433-09-74793, mail från länsstyrelsen av den 29 juni 2011*
Byggherre/beställare: *Svenska kyrkan i Märsta*
Entreprenörer: *Rosendals Bygg AB, Kyrktak bygg och konsult AB, Kinnonens plåtslageri*
Antikvarisk kontrollant: *Stockholms läns museum genom Lisa Sundström*
Byggnadstid: *maj – december 2011*
Antikvarisk slutbesiktning: *6 december 2011*

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Husby-Ärlinghundra hör till en av Stockholms läns fyra östornskyrkor. Kyrkan påbörjades omkring år 1150 och förlängdes åt väster med en lägre tillbyggnad under 1200-1300-talet. Sakristia och vapenhus tillbyggdes under 1300- och 1400-talen. Den lägre västra tillbyggnaden höjdes till samma höjd som det ursprungliga långhuset år 1690. År 1719 ersattes en tornspira med den nuvarande svängda huven.

Alla tak är täckta med spån med sågad rakt avskuren nedre kant vid takfoten lagda omkring 1800-talets slut eller 1900-talets början. Av den spåntäckning som enligt Sveriges kyrkor utfördes år 1719 skall enstaka spån, 43 cm långa, 1,5 cm tjocka, med rundad nedre kant finnas kvar på långhusvinden.

Fig 1. Husby-Ärlinghundra kyrka under renovering. Tornets fasader var kraftigt missfärgade av rödalger.

Under åren har delar av takets spån lagts om. På långhustakets västra fall har de sex nedre skiften lagts om med sågade creosotimpregnerade spån. På långhusets södra takfall har de nedre skiften lagts om med spjälkade spån. Vapenhusets takfall mot öster är omlagt med rakt avskurna spån som på långhustaket. Samtliga tak är i dåligt skick och i behov av omläggning.

Vidare var fasaderna i behov av rengöring och avfärgning. Framförallt tornet var kraftigt missfärgat av rödalger. Den senast kända fasadrenoveringen utfördes under 1960-talet då kyrkan putsades om. En gammal spritputs knackades ned och fasaderna avfärgades i den nuvarande ljusa gula kulören med vita lister och omfattningar samt grå sockel. Före denna renovering har antagits att fasaderna var avfärgade i en varmgul kulör med vita lister och omfattningar med även en spritputsad sockel i mörkare kulör. Ingen dokumentation angående omfärgning sedan 1960-talet har hittats.

Utförda åtgärder

Tak

Samtliga takspån har ersatts med nya spån, totalt ca 710 kvm. De nya tjärdoppade spjälkade spånen från servuxen finsk fur är tillverkade av Vanhat Talot Oy i Finland. Spånen är tillverkade med fasade nedre kanter såsom tidigare. Tornets spån har tjärats med dalbränd trätjära av fabriken Claessons Trätjära AB. Resterande takfall kommer att tjäras kommande säsong.

Tornets spåntak var, såsom klockstapelns spånklädda huv, täckt med plåtavtäckningar om hörnen. Dessa plåtar var sönderrostade och ersattes vid omläggningen av en traditionell läggning av spån över hörnen. Även långhusetsnock var täckt med en rostig plåtnock som avlägsnades och ersattes av en brädnock.

Överdimensionerade rännalsplåtar på vapenhusets takfall mot långhuset ersattes med plåt av mindre storlek. Sakristians rännalsplåt har

Fig 2. Spånen var i dåligt skick och taket var i behov av omläggning.

Fig 3. Husby-Ärtinghundra kyrka under renovering. Långhusets södra takfall samt vapenhus. Vapenhusets rännalsplåt var rostig och överdimensionerad varvid den ersattes av en ny mindre plåt.

Fig 4. Samtliga spån på vapenhusets takfall åt öster ersattes med nya och rännalsplåten ersattes av en ny mindre plåt.

Fig 5. Husby-Ärlinghundra kyrka från sydväst efter slutförd renovering.

ersatts med ny plåt och utformning för vattenutkast.

Fasader

Putsen var i huvudsak i gott skick med undantag för sockeln där skador och missfärgningar förekom.

Fasaderna har behandlats med bekämpningsmedlet Benac 50 av fabrikat Impregnum mot bakterier, mögel, blånad, alger och lavar och rengjorts med vatten genom högtryckstvättning.

Vid avfärgning av fasaderna har Kalkfärg Våt av fabrikat Weber Saint-Gobain använts med strykning två gånger.

Kyrkan har avfärgats i kulör lika befintlig. Fasader i ljusgult enligt färgprov 92:3 i Kalkfärg 90 och sockeln NCS 2502-Y, omfattningar kalkvita.

Vid undersökning inför omfärgning noterades ingen annan kulör än de nuvarande svagt ljusgula färgen, som även finns under den nuvarande vita färgen på omfattningarna. Möjligen kan på ställen anas en vit kulör under den nuvarande ljusgula.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Den borttagna plåten och omläggning med spån öven tornhuvens hörn med ett traditionellt utförande samt minskning av vapenhusets överdimensionerade rännalar av plåt bidragit till en ökad upplevelse av kyrktakens estetiska utförande.

Genom rengöring och omfärgning av kyrkans fasader är kyrkan åter ren och utgör ett vackert framträdande inslag i landskapet.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

Kyrktak bygg och konsult AB, rapport angående omläggning spåntak på Husby Ärlinghundra kyrka 2011.

Fig 6. Torntaket på Husby-Ärlinghundra kyrka under omläggning.